

Kā darbojas privāto mežu dabas vērtību aizsardzības sistēma Zviedrijā

Avoti: zemeunvalsts.lv un Skogsstyrelsen

Mežu aizsardzība oficiālā līmenī nozīmē, ka tiek saglabāta meža platība ar augstu dabas vērtību un zemes īpašnieks saņem finansiālu kompensāciju. Dabas rezervāti, biotopu aizsargājamās teritorijas un dabas aizsardzības līgumi ir dažādi šādas formālās aizsardzības veidi Zviedrijā.

Zemes īpašnieks Zviedrijas Mežu aģentūra un apgabala administratīvā pārvaldē var uzņemties iniciatīvu par formālu teritorijas aizsardzību un valsts piedāvā kompensāciju, pamatojoties uz meža ekonomisko vērtību.

Dabas vērtību saglabāšana savā mežā

Vai zviedru meža īpašnieks ir ieinteresēts saglabāt augstas dabas vērtības platības savā zemē un saņemt kompensāciju? Protams, ir ieinteresēts. Meža īpašnieks var ierosināt, lai platības viņam piederošajā zemē tiktu oficiāli aizsargātas. To var izdarīt, aizpildot interešu deklarācijas veidlapu un nosūtot to Zviedrijas Mežu aģentūrai vai apgabala administratīvajai pārvaldei tajā novadā, kurā atrodas attiecīgais īpašums. Īpašnieks var iesniegt *Interešu deklarāciju* arī digitāli, izmantojot vietni “My Pages.”

Interešu deklarācijas iesniegšana

Ja konkrētajā zemes īpašumā ir mežs, kuru īpašnieks vēlas aizsargāt, ir jāiesniedz t.s. *Interešu deklarācija* Zviedrijas Mežu aģentūrai vai attiecīgā Zviedrijas apgabala administratīvajai pārvaldei. Pirms reģistrēt savu vēlni, īpašniekam ir jāizlemj, vai attiecīgajā mežā atrodas augstas dabas vērtības un kā tieši īpašnieks vēlas to aizsargāt.

Minimālā platība, ko varat reģistrēt, dažādās valsts teritorijās ir atšķirīga - no 1 hektāra dienvidos līdz 3 hektāriem Zviedrijas ziemeļos. Zemāk norādīti dokumenti un informācija, kādu izmanto meža īpašnieks Zviedrijā pierēģistrējot savu īpašumu brīvprātīgajai dabas aizsardzībai:

[Veidlapa, lai reģistrētu interesi par oficiālu meža aizsardzību](#)

[Reģistrēt interesi par oficiālu meža aizsardzību, izmantojot My Pages](#)

[Soļi ceļā uz mežu aizsardzību. Atbalsts interešu apliecinājuma aizpildīšanai \(naturvardsverket.se\)](#)

Augstas dabas vērtības ir priekšnoteikums formālai aizsardzībai

Kā jau iepriekš norādīts, meža īpašnieks Zviedrijā var izvēlēties un ierosināt aizsargāt savas meža platības ar augstu dabas vērtību un saņemt par to kompensāciju. Īpašnieki tiek aicināti uzņemties iniciatīvu un reģistrēt savu interesi par oficiālu mežu aizsardzību. Meža augstā dabas vērtība ir priekšnoteikums, lai to aizsargātu ar valsts budžeta līdzekļu atbalstu. Izvēlētajās platībās ir tās, kurām saskaņā ar valsts stratēģiju oficiālai meža aizsardzībai ir noteikta visaugstākā dabas aizsardzības vērtība. Stratēģijas prioritātes cita starpā ir balstītas uz starptautiskajām saistībām un mērķiem attiecībā uz vērtīgas dabas aizsardzību:

[Valsts stratēģija oficiālai mežu aizsardzībai \(naturvardsverket.se\)](#)

[Kas attiecas uz novadu \(lansstyrelsen.se\)](#)

Dažādi aizsardzības veidi

Mežs ar augstu dabas vērtību atšķiras no ražošanas meža vairākos aspektos. Mežos ar augstu bioloģisko vērtību svarīgākais faktors parasti ir mainība, piemēram, koku sugu vecums un sastāvs.

Zviedrijā pastāv trīs formāli aizsardzības veidi mežu ar augstu dabas vērtību: *Dabas liegums*, *Biotopu aizsardzības zona*, *Dabas aizsardzības līgums*

Visu šo aizsardzības formu mērķis ir saglabāt un attīstīt dabisko vidi, kas ir ļoti īpaši vērtīga faunai, florai un cilvēkiem. Aizsardzības formas atšķiras pēc lieluma, kompensācijas līmeņa un aizsardzības perioda ilguma.

Kādas privāto mežu platības saņem oficiālu dabas aizsardzības statusu?

Dabas aizsardzības līgumu, biotopu aizsargājamo teritoriju un dabas rezervātu pamatprasība ir tā, ka teritorija pilnībā vai daļēji ir *meža vērtību centrs*. Meža pamatzona ir teritorija ar augstu dabas vērtību, kas tiek uzskatīta par īpaši nozīmīgu augiem un dzīvniekiem. Šo vērtību kodols var būt galvenie biotopi vai objekti ar dabas vērtībām. To atrašanās vietas var uzzināt digitālajā kartē *Skogens parlor (meža pērles)*

Dabas liegumi

Dabas liegumus parasti izmanto kā aizsardzības veidu lielākām teritorijām. Katram dabas liegumam ir noteikumi un apsaimniekošanas plāns. Dabas liegums nozīmē, ka teritorijas dabas vērtības tiks saglabātas uz visiem laikiem. Lēmumu par dabas rezervātiem pieņem apgabala administratīvā padome vai pašvaldība.

Biotopu aizsargājamās teritorijas

Biotopu aizsardzības teritorijas tiek izmantotas, lai mežā vai lauksaimniecības ainavā saglabātu aizsargājamo *mazo dabas tipu* dzīvotnes. Biotopu aizsardzības zonas mežā norobežo Zviedrijas Mežu aģentūra un zemes īpašniekam ir iespēja piedalīties tās norobežošanā. Kad robežu noteikšana ir pabeigta, tiek novērtēta visa konkrētā teritorija, lai noteiktu kompensācijas apmēru.

Attiecīgā meža īpašniekam tiek nosūtīts novērtējums, lai īpašnieks varētu izteikt savu viedokli. Kad īpašnieks ir piekritis novērtējumam, tiek sagatavota rakstiska vienošanās, ko paraksta abas puses. Zviedrijas Mežu aģentūra pieņem lēmumu par biotopu aizsargājamo teritoriju pēc tam, kad ir parakstīts līgums.

Ja meža īpašnieks nepārsūdz lēmumu, Zviedrijas Mežu aģentūra viena mēneša laikā izmaksās kompensāciju.

Zviedrijas Meža aģentūra iezīmē teritoriju un pārskata to aptuveni reizi četros gados. Ja dabas aizsardzības pārvaldība kļūs aktuāla, zemes īpašnieks vienmēr tiek informēts un īpašniekam būs iespēja par to izteikt savu viedokli.

Dabas aizsardzības līgums

Dabas aizsardzības līgums ir līgums, ko paraksta Zviedrijas Meža aģentūra vai apgabala administratīvā pārvalde un zemes

Īpašnieks. Tas ir *lietošanas tiesību līgums* saskaņā ar Zviedrijas Zemes kodeksu. Meža īpašnieks var izlemt, cik ilgi līgums būs spēkā, taču tā mērķim jābūt teritorijas augstu dabas un/vai sociālo vērtību saglabāšanai un attīstībai ilgtermiņā.

Īpašuma līgums ir dabas aizsardzības līguma veids, kas attiecas uz visu īpašumu. Ja aizsardzības forma ir *dabas aizsardzības līgums*, Zviedrijas Mežu aģentūra arī norobežo attiecīgo teritoriju. Atšķirībā no biotopu aizsardzības šajā gadījumā aģentūra veic vienkāršāku aplēsi par attiecīgās platības koksnes apjomu un pēc tam aprēķina neto ieņēmumus - ienākumus, ko saņemtu meža īpašnieks, ja platība tiktu izstrādāta.

Kompensācija ir aptuveni 60 % no attiecīgās platības koksnes apjoma *dabas aizsardzības līgumam*, kura termiņš ir 50 gadi. Īsāka termiņa līgumu gadījumā kompensācija tiek proporcionāli samazināta.

Tikai tad, kas ir panākta abpusēja vienošanās par kompensāciju un līguma formu, līgums tiek parakstīts. Kompensāciju izmaksā viena mēneša laikā pēc līguma parakstīšanas. Īpašnieks var arī izvēlēties sadalīt ienākošos maksājumus periodā, kas ir ne ilgāks kā uz pieciem gadiem.

Arī šajā gadījumā Zviedrijas Mežu aģentūra iezīmē platību un pārskata to aptuveni reizi četros gados. Ja dabas aizsardzības pārvaldības jautājumi kļūst aktuāli, zemes īpašnieks vienmēr tiks informēts, protams, būs iespēja paust savu viedokli par konkrētajiem apstākļiem īpašumā dabas aizsardzības jomā.

Dabas aizsardzības līguma mērķis ir attīstīt un saglabāt jau esošās dabas vērtības. Līgums tiek uzskatīts par lietošanas tiesību apstiprinājumu saskaņā ar Zviedrijas Zemes kodeksa noteikumiem. Līgums reglamentē:

- kā īpašnieks saglabās un attīstīs dabas vērtības
- no kā jūs zemes īpašnieks atsakās
- kādu kompensāciju saņems
- līguma darbības termiņu.

Īpašnieks var parakstīt *dabas aizsardzības līgumu* gan par teritorijām, kuras nepieciešams brīvi attīstīt, gan par teritorijām, kurās nepieciešams veikt dabas aizsardzības apsaimniekošanu, lai saglabātu un attīstītu dabas vērtības.

Dažādi dabas aizsardzības līgumu veidi

Visizplatītākā dabas aizsardzības līguma forma ir paredzēta teritorijām ar augstām dabas vērtībām.

Ir iespējams parakstīt arī

- dabas aizsardzības līgumus, kas īpaši pielāgoti attiecīgai situācijai dabā.
- dabas aizsardzības līgumi teritorijām ar augstu rekreācijas un brīvdabas vērtību, kas uzskatāmas par sociāli vērtīgām.
- Īpašumu līgumi - īpašumiem ar lielu daļu nozīmīgu dabas vērtību meža zemē.
- ekoparku līgumi. Šos līgumus (bez valsts kompensācijas) paraksta Zviedrijas Mežu aģentūra ar *Sveaskog*. Līgumplatības ir vismaz 1000 hektāru lielas un tajās ir vismaz 50 % dabas aizsardzības teritorijas.

Zviedrijas Mežu aģentūra ir parakstījusi arī īpašus dabas aizsardzības līgumus, sākotnēji ar *Stora Enso* un *Bergvik Skog*, kas tagad ir nodoti *Stora Enso AB*, *Kopparfors Skogar AB* un *Tham Invest AB*. Šie līgumi kopumā aptver nedaudz vairāk nekā 10 000 hektāru un to mērķis ir saglabāt un izveidot labas dzīvotnes "sarkanajā sarakstā" iekļautajām lapu koku sugām. Valsts kompensācija šajā gadījumā nav izmaksāta. Šīs ir teritorijas ar augstu sociālo vērtību. Tajās jābūt vecākiem mežiem, kas tiek bieži apmeklēti un dažādi izmantoti rekreācijai. Savukārt, biotopu tipi, kuru saglabāšanai ar dabas aizsardzības līgumiem piešķir prioritāti, dažādās Zviedrijas vietās ir atšķirīgi - no platlapju mežiem dienvidos līdz skujkoku mežiem ziemeļos.

Kompensācijas

Kompensācija par dabas aizsardzības līgumu ir atšķirīga atkarībā no līguma darbības ilguma. To aprēķina, piemēram, no meža platībā esošās koksnes vērtības no kuras, savukārt, atskaitītas izstrādes izmaksas un dabas aizsardzības apsvērumi (tā sauktie tīrie ieņēmumi), kā arī līguma darbības ilguma (1,2 % no tīrajiem ieņēmumiem gadā). Tas nozīmē, ka, piemēram, par 50 gadu līgumu jūs saņemsiet aptuveni 60 % no mežaudzes tīrās vērtības. Kompensācijas apmēru var ietekmēt arī līguma noteikumi.

Kompensācija par dabas aizsardzības līgumiem, kas noslēgti par mežiem kalnos, ir lielāka. Šajos gadījumos kompensācija atbilst

1,6 % no platības tirgus vērtības samazinājuma, kas 50 gadu līgumam ir 80 %.

Ja zemes īpašnieks izvēlas parakstīt dabas aizsardzības līgumu, zeme joprojām pieder īpašumā un medību tiesības netiek skartas.